

פינוקיו בלבוש חדש

'אין הנדל בין כתיבה למבוגרים לבין כתיבה לילדים כל עוד מתייחסים לילדים כאל מבוגרים קטנים וכותבים להם בגובה העיניים', אומר ליאור נבוק, מלחין 'הרפתקאותיו של פינוקיו', מופע מוזיקלי שיועלה בפסטיבל פליציה בלומנטל, ועומד על ההבדלים שבין יצירתו לזו המקורית של קרלו קולודי

יעקב בריאון

פלירטט עם פופ וג'אז. ליאור נבוק

פינוקיו מגיע ל... אולם הקונצרטים. זה יקרה ברביעי השבוע, בארבע אחרי הצהריים, באולם רקנטי, במוזיאון תל-אביב, שם יועלה במסגרת פסטיבל פליציה בלומנטל בבכורה יש ראליית המופע המוזיקלי 'הרפתקאותיו של פינוקיו', שהלחין ליאור נבוק על-פי סיפורו האהוב של קרלו קולודי.

ליאור נבוק, כמעט-כמעט בן 40, מצמרת המלחינים בארץ, הוא האיש שהלביש את פינוקיו במחלצות מוזיקליות. "אין שום הנדל בין כתיבה למבוגרים לבין כתיבה לילדים כל עוד מתייחסים לילדים כאל מבוגרים קטנים וכותבים להם בגובה העיניים", סבור נבוק. "ברוך ככל אני עוסק בה לחנה למבוגרים, אבל לאור שהתנסיתי בהלחנת 'בת הים הקטנה', סיפורו של הנס כריסטיאן אנדרסן, חיפשתי נושא אחר שידבר לילדים", הוא אומר. "משהו שיהיה בעל ערך וישאר משקע. מצאתי את זה ב'פינוקיו', שלדעתי זה לא רק סיפור על אף שגדל או קטן, כשמשקרים או לא. מתישהו ב-2008, כשהייתי בחזרות באיטליה על 'צירה שלי', הסתובבתי באחת ההפסקות עם הכוריאוגרפית במין שוק פשפשים כזה. בין שלל החנויות שם הייתה גם חנות ספרים. מבין התצוגה שבה ביצבצו לי מול העיניים שני ספרים קטנטנים בגודל של ספרי תהילים. אחד מהם היה 'פינוקיו'."

"בחרתי בסיפור של פינוקיו מפני שהוא עובד בכל מיני רבדים וכל אחד יכול להסתכל עליו מודעות שלו", מציין נבוק. "הוא מציג איך אינדיבידואל מתנהג בחברה ואיך הוא מתגבר על פחדים ובעיות ועל ידי כך נהיה יותר טוב לסביבתו. הרי מדובר בכול עץ חסר שליטה עצמית ורגשות ובשלב מסוים אפילו מכניס את סכא ג'פוטו לבית הסוהר. הדמות עוברת מטרמופוזה ומתחילה להבריל בין טוב לרע ומתגברת על היצרים שלה. הפרס על השינוי הזה הוא הפיכת בול העץ לילד אמת".

פינוקיו שלו הוא ממש לא כפי שהוא מוכר לכם. "הסיפור המקורי המלא הוא די אפל ויש בו לא מעט רגעים מפחידים", מפתיע נבוק. "בשלב מסוים יש אפילו סצנה שבה תולים את פינוקיו והפיה מצילה אותו. זה כמובן לא נכלל במופע שלנו. התחשבת בילדים שיצפו בו. או במקום אחר בספר נמצא פינוקיו בבית הפיה ומסרב לקחת תרופות, כמו הרבה ילדים. בעקבות שיחה נוקבת בין הפיה לבינו, הוא חולם בלילה על ארבעה ארנבים שחורים שנושאים את ארון הקבורה שלו, וגם זה לא יהיה אצלנו".

היצירה של נבוק לא שגרתית. "אין בה שירה, כך שאפשר להסתכל עליה כעל... אופרה בלתי מושרת עם שלושה שחקנים", הוא מבהיר. "שירי גדני היא פינוקיו, תומר שרון הוא סכא ג'פוטו וגם מתחלק בשלל הדמויות האחרות עם אורי הוכמן. את סוד הצמצום הזה למדתי ב'בת הים הקטנה', שם שחקנית אחת, חני נחמיאס, הייתה בת הים, המכשפה וכל שאר הדמויות".

לנבוק יש כאן הדמננות לסגור מעגל עם שרון את הוכמן. "חידשנו את הקשר 20 שנה מאז ששיר לוחטנו שירתנו יחד בלהקת הנה"ל, שם הייתי קלידן ומעבר", הוא מספר. "כשהיה עלי לחפש שחקנים לביצוע היצירה, עלה לי מיד בוחרן אותו צמד-חמד שלא פעם גלגל אותי מצחוק בלהקה. הם לא רק שנתרמו מיד לעניין, אלא גם המליצו בחום על שירי. בנוסף להם אני מאפיין את הדמויות דרך המוזיקה. למשל, הקלרנית מייצג את פינוקיו והבסון – את סכא ג'פוטו, ותנגן 'חמי שיית הינרמית' לכלינגשיפה מגרמניה, בתגבור הפסנתרנית ורגלית ישי. כדי להשלים את החוויה,

שבבוסטון. "בחרתי את המקום הזה בגלל השילוב בו של מוזיקה קלאסית עם סגנונות אחרים, מה שנותן למוזיקאי יותר חופש-ביטוי", הוא מסביר. זה לא מפתיע כשבוחנים את הפריסה הרחבה של יצירותיו של נבוק. על-פיהן הוא מצטייר כמלחין שהכי לא אוהב ל... שעמם את עצמו. לכן, הוא מתנסה גם עם מבנים מוזיקליים בלתי צפויים דוגמת יצירתו 'קופסת התמונות הישנות', שבה שלוש פסנתרניות מוכשרות כעינב ירון, עפרה יצחקי וגילה גולדשטיין, היטיבו לנגן 20 מיניאטורות מוזיקליות שלו.

"הכי קל זה לעלות על נוסחת-הצלחה ולהתיימר מיד בה", הוא אומר. "אבל אני טיפוס שמשמעם מאוד מחד. אם אני מרגיש שאני מגיע לנתיב שבו כבר הלכתי, אני מעדיף לשנות כיוון".

מה עם איזו סימפונייה?

"המדיום ששמו סימפונייה די זו הצידה. התזמורת כבר איננה נותנת למלחינים אותו טווח-זמן שהן היו נותנות בעבר. אם ננגנו סימפונייה שלי, לא יהיה מקום לסימפונייה של ברהמס, לדוגמה. עלי להתכוון במימדי היצירה שלי כדי שתבוצע, מה גם שהו טווח הריכוז של הקהל בעידן המודרני שלנו, שהולך ומצטמצם ככל שהטכנולוגיה משתכללת".

אם נבוק מזכיר תזמורות, בנוסף לפילהרמורנית שלנו יצירותיו בוצעו על-ידי תזמורות מסוידי שבאוסטרליה עד בגוטה שבקולומביה. לא שזה בא לו בקלות. השערים לא נפתחים אוטומטית, ניתן להבין ממנו. "רק אנשים פתוחים שמוכנים לתת צ'אנס למשהו חדש, מזמינים יצירות של מלחינים עכשוויים", הוא מעיר. "אבל ברוב המקומות חושבים קודם איך למלא את האולמות על פי תכתיבי הקהל ומה שנכתב בעיתון. אנהנו, המלחינים, מחד כיום לאלה שיוצעים לחשוב גם מחוץ לקופסה".

לאן אתה בורח מהמוזיקה?

"לא יותר מדי רחוק. כשאני בורח מהמוזיקה, זה בדרך כלל אל הטבע, לרוב קרוב לבית. תוך כדי צעידה, אני סופג דברים מסביב. ואם לא, אני בורח לקולנוע, כשגם לשם הורפת אחרי המוזיקה...".

יוקרנו מאחורי השחקנים איורי אנימציה ססגוניים של גיל אלקבץ, העושה חיל בשטוטגארט".
עד כאן הכל מובן, אבל בשאלה מדובר בפילחרי מוזיקלי, מה יעשה כאן המנצח המוצלח יובל צורן?
"זה כמו לשאול למה צריך מנצח באופרה. יש אמנם מעט משתתפים, אבל היצירה מורכבת וצריך לשלב ולתאם בין הרבה גורמים. אחת המתנות שמלחין שואף אליהן היא שתווי היצירה שלו יהיו בידיים הכי טובות".

אתה מלחין שמרבה לתקשר עם טקסטים. כך הלחנת יצירות על-פי שירים של משוררי-עבר כמו רחל, לאה גולדברג ודן פגיס.

"טקסטים משתלבים אצלי עם מוזיקה. לשם כך כל הזמן אני בחיפושים אחרי טקסטים ומרבה לקרוא בהם. כשהם מצטלצלים אצלי, אני לוקח אותם וזה מעשיר את המוזיקה".

כשהוענק לך אשתך פרס ראש הממשלה, תוארה יצירתך 'בת הים הקטנה' כמופע איכור תי וחינוכי ממדרגה ראשונה. חינוכי? זה מה שאנחנו מחפשים? לא היית רוצה להתפרע קצת כאמץ צעיר?

"אם להתפרע, אני עושה זאת לא מעט בייצירות אחרות, אם צריך. חינוכי זה דבר טוב. יש הנדל אדיר בין מה שנכתב כיצירה דידקטית לבין יצירה שהמטרה שלה לגרום חוויה ויכולה להיות גם חינוכית. יצירות דידקטיות לא מעניינות אותי מפני שלדעתי הן מחמיצות את המטרה ובעיניי הן נוסחה לא טובה".

נבוק, ממושקף, צנום ואדם ורבלי, ממש איננו מתלהב כשפונים אליו בתואר הדוקטור שהוא אוהו כחוק. מגיל שבע-שמונה תמרון בין כל מיני אורגנים וסינטיסיזורים ו'די התברברתי בין כל מיני דברים עד שמצאתי את עצמי בגיל 14 מלווה באקורדיון להקת ריקורייזם".

הוא פלירטט עם הפופ ועם הג'אז, עד שהכיוון הקלאסי קיבל אצלו משמעות במהלך לימודי הלחנה וניצוח באקדמיה למוזיקה בירושלים. הדוקטורט שלו הוא מהקונסרבטוריון למוזיקה ניראנגלנד